

संभोगादिशब्दा उपलक्षणानि । तेन संभोगाभासादिष्वप्येतस्य स्थितिर्ज्ञेया ।

मूर्ध्नि वर्गान्त्यवर्णेन युक्ताष्टठडान्विना ।

रणौ लघू च तद्वक्तौ वर्णाः कारणतां गताः ॥ ३ ॥

अवृत्तिरल्पवृत्तिर्वा मधुरा रचना तथा ।

यथा—

‘अनङ्गमङ्गलमुवस्तदपाङ्गस्य भङ्गयः ।

जनयन्ति मुहुर्यूनामन्तःसंतापसंततिम् ॥’

यथा वा मम—

‘लताकुञ्जं गुञ्जन्मदवदलिपुञ्जं चपलय-

न्समालिङ्गनञ्जं द्रुततरमनञ्जं प्रबलयन् ।

विप्रलम्भान्तरेऽपि माधुर्यौपलम्भाच्च ॥ एतस्य माधुर्यस्य ॥ माधुर्यव्यञ्जका-
न्याह—मूर्ध्नीति । वर्गान्त्यवर्णेन स्ववर्गान्त्यवर्णेन । युक्ताः कादयो मान्ता
इत्यर्थः । लघू विसर्गवर्णान्तरयुक्तावयुक्तान्तौ च, न तु गुरुविपरीतौ । ‘स्वयं
हाराकारा गलति जलधारा कुवल्यात्’-इत्यादौ । ‘अपसारय घनसारं कुरु हारं
दूर एव किं कमलैः ।’ इत्यादौ दीर्घानुस्वारयोगेन गुरोरपि रेफस्य माधुर्यव्यञ्ज-
कत्वदर्शनात् । केचित्तु—‘लघू ह्रस्वान्तौ’ इत्याहुः । तत्र । ‘सरः खरः खलः
कालः-’ इत्यादौ ‘परस्परस्पर्धिवरः स्वयंवर-’ इत्यादौ च रेफस्य ह्रस्वान्तत्वेन
माधुर्यव्यञ्जकत्वापत्तेः । ‘पुरो रेवापारै गिरिरिति दुरारोहशिखरः-’ इत्यादौ ह्रस्वा-
न्तत्वाभावेन माधुर्यव्यञ्जकत्वानुपपत्तेः ॥ अवृत्तिः समासाभावः । अल्पवृत्ति-
रदीर्घसमासः । मधुरा दुःश्रवणवर्णाघटितत्वेन मनोरमा । रचना पदसंदर्भः ।
निरुक्तवर्णबहुला बहुतरनिष्ठुराक्षररहिता निःसमासा अल्पसमासा वा सुकुमारार्थ-
प्रतिपादिका माधुर्यव्यञ्जिकेति तात्पर्यार्थः ॥ माधुर्यमुदाहरति—अनङ्गेति । अन-
ङ्गस्य मङ्गलमुवो जन्मस्थानानि । तस्या अपाङ्गस्य नेत्रप्रान्तस्य भङ्गयो विक्षेपाः ।
लताकुञ्जमिति । लतापदं सुरभिपुष्पलता बोधकतया सार्थकम् । अवृत्तेर्माधुर्य-

* मुद्रितपुस्तके—मूर्ध्नीति । अग्रभागे स्वस्ववर्गान्त्यवर्णसहिता इत्यर्थः । यथा—अनङ्ग-
मङ्गलेत्यादि ॥ तथात्वे ‘अपसारय घनसारं कुरु हारं’-इति काव्यप्रकाशोक्तं तदुदाहरणमसंगतं
स्यात् ॥ ‘स्वयं हाराकारा गलति जलधारा कुवल्यात्-’ इत्यादौ चानुभवसिद्धस्य दीर्घरेफस्य
माधुर्यव्यञ्जकत्वस्यापलापप्रसङ्गाच्च । तद्वक्तौ माधुर्यव्यञ्जने । अवृत्तिः समासाभावः ।
अल्पवृत्तिरल्पसमासः । मधुरा मृदुपदानुप्रासादिरुचिरा रचना । यथा—‘मधुरया मधु-
बोधितामाधवी-’ इत्यादि । तथा माधुर्यव्यञ्जिका । अनङ्गेति । कामस्य मङ्गलमुवोऽभि-
मतसिद्धिस्थानानि तस्या नेत्रप्रान्तस्य भङ्गयो विक्षेपविशेषाः । लतेति । गुञ्जन्तो मधुरं